

TRENDOVI RAZVOJA FAKTORING POSLOVA U EU

Zoran Jović

Univerzitet Singidunum

Telefon: 014 29 26 11

Fax: 014 29 26 10

E mail: zjovic@singidunum.ac.rs

Sažetak

Factoring poslovi u zemljama današnje EU se razvijaju već 50 godina. Poznata su dva talasa implementacije factoring aktivnosti i to prvi talas šezdesetih godina XX veka u starim zemljama sadašnje EU i drugi talas devedesetih godina u novopriključenim zemljama EU. U zemljama EU je prisutan relativno stabilan broj factoring kompanija i primetna koncentracija factoring aktivnosti na mali broj najvećih factoring kompanija. Preko 90% factoring kompanija su supsidijari poslovnih banaka ili sastavni, sektorski delovi poslovnih banaka. Od svih vrsta factoring poslova, najzastupljeniji su factoring sa pravom na regres, diskontovanje računa i factoring bez prava na regres. Više od tri četvrtine factoring aktivnosti odlazi na domaći factoring, a manje od četvrtine na međunarodni factoring. U 80% slučajeva, korisnici factoring usluga su mala i srednja preduzeća koja apsorbuju 69% ukupnog obima factoring poslova. U samo šest zemalja EU postoji direktna zakonska regulativa factoring aktivnosti, što ukazuje da ona nije neophodna za razvoj ovih poslova. Ipak, harmonizacija pravnih propisa u vezi factoringa na nivou EU bi pozitivno uticala na razvoj factoring industrije u EU.

Ključne reči: factoring, Evropska Unija, tržišno učešće, trendovi.

Abstract

Factoring in today's EU countries are already developing for 50 years. Known as two waves of implementation of factoring activities, the first wave of the sixties of the twentieth century in the old EU countries and the second wave of the nineties in the "new" EU countries. In the EU there is a relatively stable number of factoring companies and factoring noticeable concentration of activity on a small number of the largest factoring company. Over 90% of factoring companies are subsidiary of commercial banks or integral parts of the business sector of the banks. Of all types of factoring operations, the most common are factoring with recourse, invoice discounting and factoring without recourse. More than three-quarters of factoring activities goes to the domestic factoring, and less than a quarter of international factoring. In 80% of cases, users of factoring services in small and medium enterprises, which absorbed 69% of the total volume of factoring operations. In only six EU countries there is direct legislation of factoring activity, which indicates that it is not necessary for the development of these activities. However, harmonization of legal regulations concerning factoring at the EU level would have a positive impact on the development of factoring industry in the EU.

Key words: factoring, the European Union, market share, trends.

1. UVOD

Faktoring kao savremeni finansijski posao se razvija u evropskim zemljama u poslednjih 50 godina. Razvoj faktoring aktivnosti je prolazio kroz različite faze, a danas je prisutna tendencija koncentracije faktoring poslova na manji broj velikih faktoring kompanija. Poslovi faktoringa u EU su prevashodno vođeni od strane banaka i njihovih subsidijarnih firmi. Brojčano i finansijski, najzastupljeniji korisnici faktoring proizvoda u EU su mala i srednja preduzća. U ukupnim faktoring aktivnostima, dominantno mesto zauzima domaći faktoring u odnosu na međunarodni faktoring. U većini zemalja EU je primetan nedostatak pozitivne tržišne svesnosti o finansijskom poslu kakav je faktoring. U manjem broju zemalja, članica EU, postoji direktna zakonska regulativa faktoring poslova, što ne prečava da se i u ostalim zemljama EU, na osnovu ostalih pozitivnih pravnih propisa, uspešno ne obavljaju aktivnosti faktoringa. Harmonizacija zakonskih propisa relevantnih za faktoring, na nivou EU, bi pomogla daljem razvoju faktoringa i to prevashodno međunarodnog faktoringa.

2. TRŽIŠTE FAKTORINGA U EU

Faktoring poslovi u zemljama EU imaju istoriju dugu 50 godina. Prvi faktoring poslovi datiraju iz 1959. godine u Nemačkoj i Finskoj. Od 27 zemalja EU, faktoring se poslednji pojavio na Malti, 2006. godine. Postojala su dva velika talasa uspostavljanja faktoring aktivnosti u zemljama EU. Prvi veliki talas odigrao se šezdesetih godina XX veka u starim zemljama EU, dok je drugi veliki talas ekspanzije faktoring poslova nastupio devedesetih godina prošlog veka u tada novopridruženim zemljama EU. Danas u 16 zemalja EU postoje nacionalne asocijacije faktoring organizacija koje su ponekad i deo nacionalnih lizing asocijacija.

Ukupan broj faktoring organizacija u 27 zemalja EU u 2006. godini bio je 316. Prosečan broj faktoring kompanija u jednoj zemlji EU je 13 i u većini zemalja je broj faktoring kompanija relativno stabilan nakon 2000. godine, izuzev u pojedinim zemljama gde se ovaj broj menjao i to u Grčkoj od 6 do 11, u Italiji od 25 do 35, Litvaniji od 2 do 7, Poljskoj od 7 do 10, Slovačkoj od 5 do 8, Rumuniji od 3 do 8.¹

Najveći broj faktoring kompanija ima u Velikoj Britaniji – 57, zatim u Italiji – 35, Francuskoj – 31, Mađarskoj – 26, Španiji i Nemačkoj po 21. Očekivani trendovi u broju faktoring kompanija su različiti u pojedinim zemljama EU. Dobar deo zemalja EU, njih 11, očekuju povećanje broja faktoring kompanija, a to su Austrija, Kipar, Malta, Grčka, Estonija, Letonija, Litvanija, Nemačka, Slovačka, Bugarska i Rumunija. Pet zemalja očekuje konsolidaciju faktoring tržišta u pravcu manjeg broja većih faktoring kompanija. Ostale zemlje EU ne očekuju promenu broja faktoring kompanija u narednom periodu.²

Prisutna je velika koncentracija faktoring poslova na mali broj najvećih faktoring kompanija. Na tri najveće faktoring kompanije prosečno otpada 82% tržišnog učešća u zemljama EU. Prosečno tržišno učešće najveće faktoring kompanije je 48%, tržišno učešće druge po veličini faktoring kompanije je prosečno 20%, a treće 14%. Koncentracija faktoring aktivnosti po zemljama je različita i npr. u Nemačkoj tri najveće kompanije opslužuju 47% faktoring tržišta (prva 20%, druga 18%, treća 9%, dok preostalih 53% tržišta deli 18 faktoring kompanija); u Francuskoj tri najveće faktoring kompanije pokrivaju 51% tržišta (prva 24%, druga 14%, treća 13%, a preostalih 28 kompanija deli 49% tržišta); U Velikoj Britaniji tri najveće faktoring kompanije pokrivaju 53% tržišta, dok je u 9 zemalja skoro 100% tržišta

¹ www.lfgroup.com

² Ibidem

pokriveno sa tri ili čak i manje faktoring kompanija (Austrija, Belgija, Slovenija, Kipar, Malta, Estonija, Litvanija, Letonija, Bugarska).¹

Faktoring poslovi u EU su dominantno vođeni od strane banaka ili njihovih parabankarskih subsidijara. Od najvećih faktoring kompanija, čak 78,5% su subsidijari poslovnih banaka, 12,5% kompanija su same banke sa svojim faktoring sektorima unutar univerzalne bankarske organizacije, a samo 9% su faktoring kompanije u vlasništvu svih ostalih nebankarskih akcionara.²

Ponuda faktoring proizvoda i usluga je različita od zemlje do zemlje. Najviše je zastupljena usluga diskontovanja faktura, faktoringa sa regresom, faktoringa bez regresa kao i ostale vrste faktoringa. Diskontovanje faktura (sa ili bez prava na regres) se prosečno u EU vrši u 40% faktoring poslova. Od svih faktoring poslova u EU faktoring sa pravom na regres je zastupljen u 47% slučajeva, a faktoring bez prava na regres u 22% slučajeva. Sve ostale, rede vrste faktoringa su zastupljene u 2% slučajeva. Diskontovanje faktura je najzastupljenije u sledećim zemljama: Švedskoj sa 95%, Velikoj Britaniji sa 83%, Holandiji sa 75%, Kipru sa 74% i Nemačkoj sa 65%. Faktoring bez prava na regres je najzastupljeniji u sledećim zemljama: Nemačkoj sa 95%, Bugarskoj sa 90%, Danskoj sa 70%, Italiji sa 64% i Francuskoj sa 55%. Faktoring sa pravom na regres je najzastupljeniji u sledećim zemljama: Portugalu, Mađarskoj i Austriji sa po 90%, Češkoj sa 85%, Velikoj Britaniji sa 79%, Estoniji sa 75%, Slovačkoj sa 72% i Litvaniji sa 70%. Izuzetak predstavlja Španija u kojoj su ostale vrste faktoringa zastupljene sa 38%.³

Ukupan obim faktoring poslova u EU je u 2005. godini iznosio 653 milijardi Eura. Najveći obim faktoring poslova u pomenutoj godini je obavljen u Velikoj Britaniji u iznosu od 226 milijardi Eura, zatim u Italiji 111 milijardi Eura, Francuskoj 89 milijardi Eura, Španiji 56 milijardi Eura i Nemačkoj 55 milijardi Eura. Najmanji obim faktoring poslova je iste godine obavljen u Slovačkoj, Litvaniji, Rumuniji, Sloveniji i Bugarskoj i to 837 miliona Eura, 737 miliona Eura, 550 miliona Eura, 223 miliona Eura, 20 miliona Eura respektivno, dok na Malti nije bilo faktoring aktivnosti.⁴

Brojčano, dominantni korisnici (80%) faktoring usluga u EU su mala i srednja preduzeća. Ova preduzeća obave 69% prometa faktoring industrije. Postoje i određeni izuzeci u EU u pogledu učešća malih i srednjih preduzeća u faktoring aktivnostima. Nisko učešće malih i srednjih preduzeća u ukupnom prometu faktoringa imaju Španija (40%) i Nemačka (20%).

U EU najmanje 100.000 kompanija koristi faktoring usluge. Prosečan promet po faktoring klijentu u EU iznosio je 2.818.809 Eura. Međutim, postoje značajne razlike u prosečnom prometu po klijentu, od zemlje do zemlje. Najveći faktoring promet po klijentu ima Nemačka (oko 10 miliona Eura), zatim Finska (8,9 miliona Eura), Holandija (7,5 miliona Eura), Austrija (7 miliona Eura), Velika Britanija (5 miliona Eura), dok znatno niži promet od proseka EU imaju Estonija (910.600 Eura), Letonija (800.000 Eura), Slovenija (370.000 Eura) i Bugarska (350.000 Eura). Prosečno finansiran iznos putem faktoringa po klijentu u EU iznosio je 442.055 Eura.⁵

Posebno pitanje je odnos između domaćeg i međunarodnog faktoringa. U zemljama EU dominira domaći faktoring sa 78% učešća naspram 22% međunarodnog faktoringa.

¹ www.Ifgroup.com

² Ibidem

³ www.factors-chain.com

⁴ www.Ifgroup.com

⁵ www.Ifgroup.com

Međunarodni faktoring je značajnije zastupljen u Bugarskoj (90%), Rumuniji (37%), Letoniji (36%), Litvaniji (32%), Slovačkoj i Danskoj sa po 30%.¹

Dostignuti nivo faktoring poslova može se prikazati upoređivanjem obima faktoring transakcija i bruto društvenog proizvoda. Društveni bruto proizvod zemalja EU u 2005. godini je bio 10.947 milijardi Eura, dok je obim faktoring transakcija iznosio 653 milijardi Eura. Otuda se može zaključiti da je obim faktoring poslova u odnosu na bruto društveni proizvod EU iznosio 5,96%. Zemlje sa najvećom zastupljenošću faktoring poslova u EU u odnosu na bruto društveni proizvod su: Kipar sa 18,9%, Estonija sa 12,56%, Velika Britanija sa 11,57%, Portugalija sa 11,50%, Litvanija sa 7,95%, Italija sa 7,84%, Švedska sa 7,10%, dok su zemlje sa najnižom zastupljenošću faktoring poslova u odnosu na bruto društveni proizvod Malta sa 0%, Bugarska sa 0,09%, Rumunija sa 0,69%, Slovenija sa 0,81% i Poljska sa 1,20%.²

2.1. Tržišna svest i prihvatanje faktoringa u EU

Samo se u četiri zemlje EU smatra da je tržišna svest (prepoznatljivost) o faktoringu visoka. U 21 zemlji EU se smatra da je tržišna svest o faktoringu niska ili prosečna. Prihvatanje tržišta faktoringa je nešto bolje od tržišne svesti o faktoringu. U 8 zemalja EU prihvatanje tržišta faktoringa se smatra kao visoko, a u 13 zemalja se smatra kao prosečno. Iako se situacija u pogledu faktoringa neprekidno poboljšava, faktoring i dalje ima problem imidža.

2.2. Zakonska regulativa faktoringa u EU

Samo u 6 zemalja EU postoji direktna kontrola faktoringa ili kroz posebne zakone o faktoringu ili kroz zakon o bankarskom poslovanju. Te zemlje su Austrija, Italija, Francuska, Grčka, Španija i Portugalija. U Bugarskoj i na Malti, postoji određen oblik saradnje sa vladom u procesu razvoja faktoringa. Pored nekih manjih problema kao što su povraćaj poreza na dodatu vrednost za loše dugove, poreskog tretmana loših dugova, ne postoje fiskalne prepreke niti podsticaji za faktoring.

2.3. Perspektive faktoringa u EU

Većina zemalja Evropske Unije očekuje kontinuirani rast faktoring aktivnosti po stopi od 10% godišnje. Na zasićenim tržištima potencijal daljeg rasta faktoring aktivnosti leži u poslovima diskontovanja faktura. Za ovaj posao se smatra da donosi najveće koristi u odnosu na troškove pri rešavanju osnovnih finansijskih potreba klijenata. Poverljivost ovog proizvoda doprinosi i poboljšanju imidža faktoring aktivnosti. Ostala područja za rast faktoring aktivnosti leže u potvrđujućem ili obrnutom faktoringu i elektronskim faktoring proizvodima zasnovanim na internetu.

Banke kao vlasnici svojih subsidijarnih faktoring kompanija ili kao nosioci faktoring aktivnosti kroz posebne sektore unutar banke, igraju sve aktivniju ulogu u razvoju faktoring poslova. Stope rasta faktoring poslova privlače sve veću pažnju banaka zbog mogućnosti alternativnih finansijskih plasmana i ostvarenja dodatnog profita. Sa druge strane, u većini zemalja, same banke su najveći konkurent faktoring proizvodima. Upravo zbog toga banke

¹ www.factors-chain.com

² www.lfgroup.com

ubrzano i dominantno ovlađavaju faktoring tržištima kako bi kontrolisale oba međusobno konkurentna finansijska područja, kreditne i faktoring plasmane.

Rast faktoring aktivnosti omogućen je i rastućim profesionalizmom u obavljanju faktoring poslova, standardizacijom faktoring proizvoda, pružanjem proširene i pune usluge po konkurentnim cenama, što se smatra najboljom diferencijacijom u odnosu na čiste, standardne finansijske proizvode kakvi su npr. krediti. Takođe i snažan razvoj informatičkih rešenja donosi konkurentsku prednost faktoring aktivnostima kroz pružanje bolje usluge i niže cene.

Zakonska regulativa zasnovana na Bazelu II i pravilima MRS-MSFI imaće pozitivan uticaj na razvoj faktoring tržišta. Faktoring kompanije mogu da finansiraju mala i srednja preduzeća uz mnogo manje kapitalne troškove u odnosu na klasične bankarske proizvode. Banke su postale sve više svesne operativnih rizika u poslovanju i traže načine da ih bolje kontrolišu, u čemu im mogu pomoći faktoring aktivnosti. Upravljanje adekvatnošću kapitala banaka uključivanjem operativnih rizika prema odredbama Bazela II, aktualizuje važnost faktoring aktivnosti u ukupnom bankarskom poslovanju. Takođe će i međunarodni računovodstveni standardi i međunarodni standardi finansijskog izveštavanja doprineti rastu faktoring aktivnosti kao vanbilansnih bankarskih operacija.¹

Jedna od najvećih prepreka za dalji razvoj faktoringa u EU je imidž koji prati faktoring kao finansijsku aktivnost. Za finansijski posao koji se u Evropi razvija već 50 godina, faktoring ima neočekivano nisku tržišnu prepoznatljivost. Prihvatanje faktoringa kao finansijskog posla raste, ali u većini zemalja EU faktoring i dalje ima problematični imidž „poslednjeg načina pozajmljivanja“. Dakle, jasno je da je negativan imidž jedna od najvećih barijera za dalji razvoj faktoringa u EU.

Striktna zakonska regulativa faktoring poslova u vidu posebnog zakona o faktoringu nije neophodna. Nema direktne korelacije između prodora faktoring poslova na finansijsko tržište i zakonske regulative o faktoringu u pojedinim zemljama. U šest zemalja EU faktoring je regulisan kroz dobijanje bankarske licence kao sastavni deo dozvoljenih bankarskih poslova. Kako su većina faktoring kompanija bankarski subsidijari ili sektori unutar univerzalne banke, otuda već postoji indirektna kontrola ovih aktivnosti od strane nadležnih organa za kontrolu bankarskog poslovanja. Međutim, harmonizacija pravnih propisa koji utiču na faktoring, na nivou EU, bi pomogla razvoju faktoring industrije. Pravno okruženje za obavljanje faktoring poslova nije isto u svim zemljama EU. Pojedine važne oblasti za funkcionisanje faktoring mehanizma kao što su ustupanje potraživanja, zakon o stečaju itd. su različito regulisane u pojedinim zemljama EU. To predstavlja barijeru za razvoj tržišta faktoringa na evropskom nivou. Harmonizovano evropsko pravno okruženje za oblast faktoringa je verovatno teško postići, ali bi ono bilo važan činilac budućeg rasta faktoring industrije u EU.

3. ZAKLJUČAK

Poslove faktoringa, koji se u zemljama EU razvijaju već 50 godina, danas karakteriše proces koncentracije na manji broj velikih faktoring kompanija, koje su uglavnom vođene od strane banaka kroz sektorsko bankarsko poslovanje ili kroz subsidijarne bankarske kompanije. Činjenica je da u većem broju zemalja EU u kojima ne postoji direktna faktoring regulativa u vidu posebnog zakona o faktoringu, poslovi faktoringa funkcionišu uspešno kao i u zemljama u kojima takva regulativa postoji. To navodi na zaključak da nije uvek potrebno da se donese eksplicitna zakonska regulativa za neki finansijski posao da bi on mogao da profunkcioniše u nekoj zemlji. Kao što se i u pojedinim zemljama EU koje ne poseduju ovakvu regulativu,

¹ Project Jeremie on Factoring in EU 25+2 [dostupno na <http://www.Ifgroup.com>]

tako se i u Srbiji, u poslednje tri godine, počeo razvijati ovaj savremeni finansijski posao. Kao atraktivan finansijski posao, faktoring u Srbiji pokazuje značajne stope rasta u prvim godinama implementacije. Ukupan obim faktoring poslova u Srbiji je iznosio 150 miliona Eura u 2006. godini; 226 miliona Eura u 2007. godini; 370 milona Eura u 2008. godini. Ovaj primer pokazuje da je i u drugim zemljama regiona Zapadnog Balkana u kojima faktoring još nije profunkcionisao, sasvim moguće u bliskoj budućnosti očekivati zaživljavanje ovog savremenog finansijskog posla. Generalni problem faktoringa kao finansijskog posla je taj što čak i zemljama EU u kojima već ima dužu tradiciju razvoja, nema dovoljnu pozitivnu tržišnu prepoznatljivost. Takođe je poželjna i harmonizacija pravnih propisa koji su relevantni za obavljanje faktoring aktivnosti na nivou svih zemalja EU, kako bi se povećao obim, prvenstveno međunarodnih faktoring operacija.

Faktoring je svakako veoma interesantan način finansiranja tekućeg poslovanja. Za razliku od drugih načina pozajmljivanja finansijskih sredstava kod kojih zaduživanjem raste pasiva zajmoprimaoca, kod faktoringa se finansiranje vrši na osnovu aktive (dela aktive koji se odnosi na potraživanja od kupaca). Time se ne povećava zaduženost, čuva se kreditna sposobnost i poboljšava likvidnost i to prevashodno u segmentu malih i srednjih privrednih subjekata.

LITERATURA

- [1.] Đorđević B. :“Tržišni potencijal nacionalnog i međunarodnog faktoringa u Srbiji“, Bankarstvo br. 1/2, Beograd, 2008.
- [2.] Jović Z. :“Menadžment finansijskih institucija“, Beograd, Univerzitet Singidunum, 2008.
- [3.] Trifunović P. : „Faktoring i forfeiting“, Ekonomski institut, Ljubljana, 1988.

Internet izvori:

- [4.] www.factors-chain.com
- [5.] www.Ifgroup.com
- [6.] www.unidroit.org
- [7.] www.aofi.rs
- [8.] www.eif.org